

עניני תורה

קבלת התורה

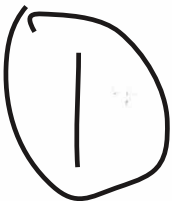
„זמן מתן תורתנו“ — שמעתי ממור ז"ל כי אין הזמן עובר עלינו אלא אנו הולכים בתוכו. למשל, כל השבתות הן שבת א', אלא אנו הולכים בעיגול השבועי ומגיעים שוב אל השבת. כן כל חג השבועות א' הוא, ומידי עיגול הילוכנו שאנו קוראים לו שנה, אנו שבים לבא אל „זמן מתן תורתנו“ — אותו הזמן שבו הוא כח מתן תורה, אותו זמן ממש (לא כמו שנחשוב שהוא רק מזכרת יום מתן תורה), ואנו שוב מקבלים בו ממש את התורה אם נשתדל בזה.

„זמן מתן תורתנו“ — כשאין נותנים א"א לקחת, כשאין חנות א"א לקנות, וגם כשיש חנות צריך לכסף, וגם עם כסף צריך ליכנס לחנות, וכשנכנס צריך ליקח. כן גם בזמן מ"ת צריך להיות בבית-המדרש, ולשלם בעמל רב, ולקבל אל הלב. ובל"ז הוא כדברי בן פועירה הצדוקי לינאי המלך (קידושין ס"ו) „הרי תורה כרוכה ומונחת בקרן זוית הרוצה ללמוד יבא וילמוד“ — אבל מי הוא הרוצה?

עי' בפיוט דיום ב' דשבועות (ד"ה ובכן ה' קנני ראשית דרכו, עד ד"ה ובכן וירד) שמפרש הטעמים למה לא ניתנה תורה ע"י גדולי הדורות לפני משה ע"ה. ושמעתי ממור ז"ל דברים נפלאים בדקדוקי המלים שם לראות עד כמה התורה מדייקת אפי' במרומי מדרגות עד אשר שייך שתנתן. אמנם ידוע מש"כ רמח"ל ז"ל דאורו של הקב"ה אין בו הגבלה, אלא ההגבלה היא רק במקבל, שחלונותיו מושחרים ברפש וטיט עד שאין האור נכנס. וא"כ צ"ע מה שייך דייקנות לענין נתינת התורה? והלא אורה בוקע דרך כל החלונות?

אך זהו הפי': איתא ברש"י ז"ל (דברים ל' י"ט) על ובחרת בחיים, „אני מורה לכם, בחרו בחיים, כאדם האומר לבנו, בחר חלק יפה בנחלתי, ומעמידו על חלק היפה ואומר לו, את זה ברור לך כו". א) „אני מורה בחרו בחיים“ — אורו של הקב"ה אין לו הגבלה, ולמי שרואהו ברור הוא שהאמת אמת והשקר איננו, ובבחי' זו נאמר במדרש: מאין למד אאע"ה תורה? מעצמו אגרימ אג'ני

קבלת התורה. — שיחה בכלל הרבנים, גיטסה, שבועות תש"ב. — העורכים.

למד; הרי שיש בכח להבחין האמת גם בלי מתן-תורה. (ב) אבל אם הלב סתום, והחלונות מושחרים, אז אם פותח בעצמו רק כפתחו של מחט, זוכה לסייעתא דשמיא ש"מעמידו על חלק היפה" — גדר מתן תורה (ג) אחר שכבר העמיד כל ישראלי על חלק היפה, שכבר ניתנה תורה, עדיין סכנה שלא יכירנה האדם, כי החושך רב בלבו; אך אם זוכה במעשיו, פי' שלומד תורה וגם מוסר, זוכה לתוספת ס"ד, שאומר לו הקב"ה (ע"י התורה) "זה ברור לך" — והיינו מתן התורה לכל יחיד ויחיד.

ואחר כל אלה צריך שיקבלנה בעצמו, פי' לעורר לבו ולהכניס את התורה לתוך לבו, דאל"ה הוי נתינה בלי קבלה, והוא לו כאלו לא ניתנה, דעכ"פ איננה אצלו. הרי כי הקב"ה נותן התורה לכל או"א ממש, וע"י טמטום הלב אנו מחזירין אותה לו ח"ו, כאלו נאמר, לא חפצתי לקחתה; ובידים נאבד מעצמנו מתן תורה ח"ו.

וכ' בעל התניא ז"ל בפ"י הברכה: "בעבור אבותינו כו' כן תחנונו ותלמדנו; אבינו אב הרחמן המרחם רחם עלינו ותן בלבנו כו'". כי זכות אבות רק לענין "ותלמדנו" אבל לא לענין הקבלה. שם נאמר: "תן בלבנו כו' כי "הכל בידי שמים חוב מיר"ש" — עבודת הלב — זה צריך להיות בזכות עצמנו, היינו שניקח בעצמנו ע"י פתחו של מחט. והיינו גדר התפילה לזה, ובתחנונים: "האב הרחמן המרחם רחם עלינו כו'". כי בתפלה ותחנונים, כילד המתחנן לפני אביו, זוכין לפתחו של מחט בלב. ובאמת בכל המתנות שנותנים מן השמים כך הוא. וכך שמעתי אומרים בשם רבינו ירוחם זצ"ל: אין חידושו של קריעת י"ס במה שנקרע הים, לא בזה הוא הגס, אדרבא תמיד ימים נקרעים בלי הפסק; קשין מזונותיו כקריעת י"ס וכו'; אך הגס והחידוש הוא אשר אנו מרגישים נס וחידוש בזה. וכן במתן תורה, אין בזה חידוש ונס מצד הנותן, אלא כשנבחינו מתן תורה הוא ממילא חידוש ונס גדול מאד מאד.

וכבדה היא מאד קבלת התורה. כתב הגרש"ז זצ"ל (ח"א צד קפ"א) כי כל זמן שלא יהיה אצלו הדבר ששמע ממש כאילו הוא חידוש שחידש בעצמו, לא יוכל להבינו היטב, שהרי ההבנה באה מן העיון וההעמקה, והם באים כערך עוצם התשוקה. וע"כ נאמר: בתורת ה' חפצו — ואך אז — ובתורתו — של עצמו — יהגה יומם וליילה — ואך אז יבינהו. וככה הוא בכל חכמה שהעיון וההעמקה צריכים לעמוד נגד העצלות. א"כ ק"ו במוסר, שענינו לעמוד נגד כל המדות, וכולן מפריעות ללמודו, בהכרח להתיגע לחפור עמוק עמוק בעיון, ולפי ערך הכחות המפריעים, וכן לפי ערך העומק, תפריע העצלות, ולעומת כל זה צריך שירבה החפץ. ולדעת תוקף כח הרצונות, הלא אז"ל לא עבדו ע"ז אלא להתיר להם כו'. ואם אחר כל

ל' ס' י' כ

2

גודל מדרגתם אחר שקבלו התורה, הרצונות מצאו מקום לחול עד שבערכם הביאו לידי מה שקראה תורה במדרגתם ע"ז, מה יעשו אזובי הקיר, ובעצם קבלת התורה גופה.

אלא שיש תנחומים בעצה עמוקה. כ' רש"ז ז"ל (ח"א ו' קנ"ב) בשם הוזהר (ראה) במה שנא': "את הברכה אשר תשמעון", דלכך לא נודעו מתן שכרן של מצוות, כדי שלא יעשו ע"מ לקבל פרס. ופי': "אם היו יודעין השכר א"א שיגרש האדם התענוג הנורא שהוא מלבו... פי' הפסוק, ואת הברכה אשר תשמעון... להבין... וזהו נועם של תענוג שאין למעלה הימנו... לפי יגיעת האדם בהבנה יעזרהו השי"ת להבין יותר... והדבר הולך בהבנה עד אין תכלית, ובתענוג עד אין תכלית... וכו' וכו'". ולפי"ז זו היא עצה אחת מיוחדת ועמוקה מאד דלמדידת הורה מביא לידי תענוג רוחני, והתענוג לידי העמקת העיון, והעיון להוספת התענוג וחוזר חלילה עד אין תכלית. ותענוג זה היינו שכרה של תורה בעוה"ז, שהוא מעין עוה"ב, תענוג נורא של "הוי" — זיין — ורק זהו הדרך היחידי לעמוד נגד היצה"ר, כאז"ל "בראתי יצה"ר כו' תורה תבלין".

נמצא דלמוד התורה הוא דרך קבלת התורה, והמעייין מקבל יותר, והעמל מאד להתעמק מקבל עוד יותר. ומי שלא יעמול מאד להתעמק וגם לא יעייין וגם לא ילמוד לא מוסר ולא תורה הרי לא קיבל את התורה כלל ח"ו. ואשרי יהזוכה.

תורת חיים, ספר החיים — למענך

הראה לנו מרן הרב שליט"א* (בירושלמי סנהדרין (פ"ח הל' ז') בבן

סורר:

"צפה הקב"ה שסוף זה עתיד ליגמר נכסי אביו ונכסי אמו ויושב לו בפרשת דרכים ומקפח את הבריות (ויותר מזה) והורג את הנפשות (ועוד יותר מזה) וסופו לשכח את תלמודו, ואמרה תורה מוטב שימות זכאי ואל ימות חייב".

— פי', כי כל זמן שעדיין דבוק בתלמוד תורה, עוד תקוה לפניו שישוב,

אבל אבד את תלמודו — אבד הכל.

ועוד הראה, מש"כ ר' יונה בפי' לאבות (פ"ג משנה י'): :

"שינה של שחרית וכו' מוציאין את האדם מן העולם, כי על מה נברא האדם? אך לעסוק בתורה, והיא אורך ימים ושנות חיים, ואם לוקח

תורת חיים, שיחה בשיבת פונובין, אלול תשי"ג. העורך פ.

* הג"ר יוסף כהנמן הרב מפוניבז' זצ"ל.

החכרה הקיימת

אבל כדי שהחכרה תשפיע על האדם צריך שתהא מבוררת ומקובלת בלבו כערך ראייה בחוש, ולא די בהכרה שכלית בלבד. כבר כתב הרמב"ם ז"ל (יסודי התורה פ"ח ה"א, עיין שם באריכות) "... הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם: מכאן שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה". ומה שכתב הוא ז"ל על ההכרה המיוסדת על אותות ומופתים שיש אחריה הרהור, שייך עוד יותר על הכרה הבנויה על מופתים שכליים. אם על נס גלוי כקריעת ים סוף לעיניהם אפשר להרהר אחר כך "אפשר שיעשה האות בלט וכשוף", כל שכן שהכרה שהכיר האדם בשכלו בשעת גדולתו יש כח ליצר הרע לטשטשה בסורר ההתעוררות, ולמנעה מלהביא למעשה. ורק אם נתקיים בהכרה הציווי "והשבות אל לבבך", אם נעשה כמו "דבר שראה בעיניו" (רמב"ם שם ה"ג) אז שייך "יאמינו לעולם" — אפילו בשעת קטנות ונסיון. וכן אמרו גדולי המוסר שההתעוררות היא רק כחרישת השדה — מכינה את הלב לקבלת האמת, וצריכים עוד לזרוע את האמת בלב — פעולת בחירה מיוחדת בה מתאמץ האדם לאחוז באמת ולקבעה בלבו ולהבדילה משקרי בלבוליו של היצר הרע — ורק אז תכה האמת שורש בלבו ויתקיים בו "אמת מארץ תצמח" — שתוציא ההכרה פירותיה במעשיו היום-יומיים.

גדר קבלת התורה

ומכאן שקבלת התורה פירושה קבלה בלב, ולא בבחינת ידיעה שכלית או התעוררות רגשית בלבד, אלא שתתישב בלב האדם, עד שנעשית מציאות בו וקובעת את מדרגתו. עיקר קבלת התורה וערכה אצל האדם אינם אלא לפי בירור ואימות השגותיו (כלשון הרמח"ל בריש מסילת ישרים — "שיתברר ויתאמת אצל האדם..."). ועל כן בקבלת הדברות הראשונות זכו כל ישראל להשגה בבחינת פנים בפנים, אספקלריא מאירה, ונתאמתו אצלם ההשגות "אנכי ולא יהיה לך" בבירור גמור ממש. וכל אשר ירבה האדם בערך הבירור והאימות בהשבת אמתת התורה אל לבו, קונה הוא מדרגה חדשה ומציאות חדשה בעצמותו.

וכבר ביארנו על פי מה שכתב הרדב"ז בספר טעמי המצוות, שהלוחות מכוונים נגד הלב, והכתב, שהוא התורה, חרות עליהם. וביארנו שהלוחות הראשונים היו "מעשה אלקים" (שמות לב: טז), כלומר לב חדש, שזכו למדרגת חירות מיצר הרע, שאין שם "טמטום הלב" המפסיק בין הידיעה בשכל לאימותה

בלב. אבל הלוחות השניים שלאחר החטא נפסלו על ידי משה רבינו בעצמו — "פסל לך" — (שמות לד: א) והם כנגד לב האבן האנושי. ולמרות זה הם "כתובים באצבע אלקים" — כלומר, שנתנית הלוחות השניים היא חסד מיוחד, שיוכל האדם לקבל התורה ולהשיבה ללבו אף במדרגתנו היום, אחר החטא, במצב של טמטום הלב. וזהו "בראתי לו תורה תבלין", שאף על פי שהלב בלתי טהור, ולכאורה בלתי מוכשר לקבל את האמת, יש סייעתא דשמיא מיוחדת שאף על פי כן יוכל האדם להשיב התורה אל לבו, שתהיה חרותה על לוח לבו ותרפא אותו מן היצר הרע, ותהפך בו להשגה פנימית.

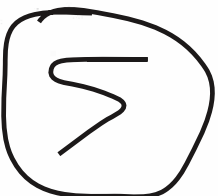
"מעצמו" למד תורה

נמצא שגם אחר מתן תורה צריכים אנו לעשות קבלת התורה בעבודתנו ובחירתנו אנו. משל למה הדבר דומה: אדם בריא הרוצה לאכול הולך ונוטל את המאכל ואוכל. מי שהוא חלש או קטן, נצרך הוא לאחרים שיאכילו אותו. אבל גם הם יכולים רק לשים המאכל בפיו; לבלוע — צריך הוא בעצמו. האדם הבריא שבמשל מסמל את מדרגתו של אברהם אע"ה ש"מעצמו למד תורה". הוא למד מכחות הנפש שבו ומכחות יצרו, ומהם הכיר הדרכים האמתיים לעבודת ה' — בבחינת "ומבשרי אחזה אלוה". האדם הינה עולם קטן, היינו שכלולה בו כל הבריאה ממש, שהיא שמותיו של הקב"ה — צירופי כל הגילויים, והיינו בחינת תורה, כי "איסתכל באורייתא וברא עלמא". נמצא שהגיע להשגת התורה מבלי מתן תורה. משמע מזה שמי ששאפתו לאמת יבקע את מחיצות היצר, וכיון שגילה האמת בתוך עצמו, יכול הוא למצוא בעצמו את כל התורה לכלליה ופרטיה. במדרגה נמוכה מזו שלח השי"ת את משה רבינו ע"ה להוריד את התורה לארץ כדי שנוכל להשיגה ולקבלה גם במדרגה פחותה — בחינת "ארץ". זהו גדר מתן תורה — "שימה בפיהם". אבל לבלוע אותה לתוך לבנו — זה עדיין תלוי בנו.

סם חיים ופם מות

כדי לעשות אפילו את ה"בליעה" הזאת צריכים על כל פנים רצון טוב וחשק. ונמשיך במשל הנ"ל: אם הילד אינו רוצה לאכול, וכופים אותו

1. וכן כתב רבנו בחיי בהקדמה לספר חובת הלבבות: "כי החכמה תקועה בתולדת האדם וטבעו ובכח הכרתו כמים הטמונים בלב הארץ, והנבון המשכיל ישתדל לחקור על מה שיש בכחו ובמצפוניו מן החכמה, לגלותו ולהראותו, וישאבנה מלבו כאשר יחקר על המים אשר במעמקי הארץ". — העורכים

בלוע המאכל בעל כרחו, סוף סוף הוא מקיא גם מה שאכל. כך מי שלבו אינו מקבל התורה, ואינו אוהבה כשמתקבץ במחו חומר רב של ידיעות שהוא מתנגד בלבו לקבלתו, אפשר שיתפתח בקרבו ח"ו כח של שנאה וחיפה, עד שסופו גרוע מתחלתו.

בזה נבין דברי חז"ל (שבת פ"ח:): "...דברי תורה יש בהם להמית ולהחיות; היינו דאמר רבא: למיימנים בה סמא דחיי, למשמאילים בה סמא דמותא" ופירש רש"י: "...למיימנים; עסוקים בכל כחם וטרודים לדעת סודה, כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר". וממילא, שמי שלומד תורה בלי אותה האהבה העמוקה המביאה לידי טורח וטרדה להבין את עומקה, היא יכולה להזיק לו במקום להועיל.

אך גם השגה פנימית שבלב דורשת חידוש תמידי מצד האדם, כמו שכתוב "והיו הדברים האלה... היום על לבך — בכל יום יהיו בעיניך כחדשים". והענין הוא שאף שהשגה פנימית אינה עלולה להתחלף ולהשתנות גם בשעת שליטת קטנות דמוחין כמו שביארנו לעיל, יש והרצונות דוחים אותה אל קצה חוג ההתענינות והאדם חודל מלהשתמש בה. ממילא במשך הזמן תשתכח לאט לאט ותכהה על כל פנים במקצת. גדר זה, שהאדם דוחה ממחשבתו את האמת הברורה לו ומרחקה מעצמו מפני שהיא היפך רצונו, הוא שהגדירו חז"ל כ"יודע את רבונו ומכוון למרוד בו".

ענין שתי הדברות הראשונות

באיזה כח נוכל ללחום בכחות השלייליים האלה המתנגדים לקבלת התורה בלב? נתבונן נא בשתי הדברות הראשונות אשר ה' הגיד לישראל בעצמו ובכבודו, לא על ידי שליח אלא בהשגה ישירה שעליה נאמר "פנים בפנים דבר ה' עמכם" (דברים ה: ד) — הברור הכי גדול שאפשר לאדם להשיג — ובהם נמצא יסוד הכל. "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך...". — הכרת השגחתו יתברך, לא בצורה פילוסופית ומופשטה, אלא על יסוד הכרת "ידו החזקה" בכל הקורה אותנו בחיינו. "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" — שלא לייחס שום כח לשום דבר אחר זולתו ית'. "על פני" — שולל כל שיתוף, אף של כחות טבעיים, עם השגחתו ית'; כי גם בשיתוף מועט מתגלה כוונת האדם שהוא לשתף גם את עצמו כביכול עמו יתברך — לדמות שגם לו כח ויכולת לסבב הסבות כרצונו. האדם מתיירא מלוותר לגמרי על סמכות עצמו, מלמסור את רצונו לעבודת ועשיית רצון ה', ומלהאמין שאין לו כח ועצה מבלי רצון ה'. מכחות הטבע אינו מתיירא, כי מדמה הוא בגאותו שיכול למשול במ כח שכלו ולהשתמש בהם כרצונו. על כן אומר לכל דבר — מקרה הוא ותולדת הסבות הטבעיות, כי אם יודה שהשי"ת לבדו הוא המשגיח על הכל

